

Омар Хайям - Рубайят

1

На философите не станах мил,
но види бог дали съм съгрешил.
Да, нищо съм и нищо днес не ми е ясно,
дори не знам защо съм се родил!

2

О, колко мъдреци поглеждаха с печал
към тоз и онзи свят; и що? — Без жал
отнесе ги смъртта; безсмислени пророци -
днес тяхната уста е пълна с кал.

3

Ще дойде краят, но кога — кой знае?
Да пием вино — истината май в това е.
Не си лоза, глупако: от пръстта —
едва ли някой ще те откопае!

4

И все пак истина е, вдъхновено
в ума ми всичко беше прояснено,
но въпреки това ще ви повторя аз:
от виното не срещнах по-блажено.

5

През младостта се спусках неумел
към разни философи — и без цел
им вярвах... Но през същата врата
излязох, през която бях дошел.

6

Тревата виж, изгряла в пролетта,
над нея полегни с виновността:
защото — знаеш ли из чии красиви
любими устни расне бавно тя?

7

Не трябва, не мисли за утрешния час:
приятелю, живеј под слънчевата власт.
Когато ний умрем, веднага ще догоним
избягалите векове пред нас.

8

От мисли, полусънни обкръжен,
аз чашата разбих опиянен;
а тя прошепна: «Бях аз като тебе
и ти ще станеш глина като мен.»

9

Какво сме ние? На земята през май най-хубавия цвят,
връх и долина необятна, на рая - рай, на ада - ад.
чрез нас се просветлява бавно дълбокото око на свода,
ако светът е пръстен — ний сме над златото му скъп ахат.

10

Ако съм сигурен, че утре вода и хляб ще имам пак,
ако над моя поглед грее светото слънце като мак,
тогава просто няма смисъл, мигар съм длъжен да слугувам
на този, дето е от мене три пъти по-голям глупак.

11

И за какво? Кой тук пристига? Кой там отвъд си заминава?
Една загадка притаена за всички мъдреци остава.
В кръга началото къде е? Къде е тънкия му край?
Ако отнякъде сме спрели, къде ще отшумим тогава?

12

Ще си заминем с поглед плах — но за света какво е?
И няма път, и няма смях — но за света какво е?
Ний си отидохме — а той е бил и винаги ще бъде.
От нас дори не виждам прах — но за света какво е?

13

Върти безкрайно колелото развеселеният грънчар.
В грънчарницата, край вратата, застанал сам по навик стар,

с искусни пръсти той извайва глиноразцъфналите чаши
от глезена на някой беден, от черепа на някой цар.

14

Сприятелиш ли се с глупака, не ще се отървеш от срам,
и затова сега послушай съвета мъдър на Хайям:
отрова приеми, но нека да е приета от мъдрец,
а от ръката на глупака не вземай ти дори балсам.

15

Трезв ли съм - не зная радост, ставам тъжно мълчалив
А пиян — светът за мен е като винен свят мъглив.
Ала някъде в средата, имам малък светъл миг,
дето просто го обичам, че съм в него още жив.

16

Съборил ни е на земята, като из блюдо, този свод
и ни залива със неволи, и ни полива с глад и пот.
На каната и твойта чаша единствено се довери,
че между тях тече пенливо кръвта на нашия живот.

17

Освен грънчарския чекрък бих разменил изцяло
за чаша вино моя плащ, чалмата си и шала.
Как ще живея утре? Всичко на виночерпеца ще дам.
Нали това светата майка не ми го е тъкала!

18

Залъгват ни: ще има в рая небесно хубави жени.
И много вино ще се лее сред вечерните механи.
Жени и вино! Но защо ли това неизмеримо благо —
кой и защо, тук на земята, за нас жестоко забрани!?

19

От всички, дето по реда си приеха кротко своята смърт,
поне един дали намери спасение, обратен път?
Живей, целувай, пий до дъно в минутата на кръстопътя,
че няма връщане и няма ей тези радости отвъд.

20

Египет, Рим, Китай далечен — владей с жестока мъст!
Бъди ти вечен самодържец — света разпни на кръст!
Със нищо по-различен няма да бъде твоят край:
три лакти бяло покривало и пет аршина пръст.

21

Веднъж пред кръчмата видях един пиан, поспрял за кратко,
през рамото с молитвен плащ — той чашата държеше сладко;
в миг забелязал моя взор, отвърна стареца печално:
«Смъртта ни чака там, отвъд, и затова — да пием, братко!»

22

И нека да си изживял без мъка своите дни — а после?
Да се завърже твоя кръг сред песни и жени — а после?
Бъди от щастие блажен над сто примамливи години
и още толкова по сто под свода премини — а после?

23

Къс минало — небитието — в зародиша си пазя сух.
С жаравата на черна мъка е пълен моя мрачен дух.
Подобно вятър из пустиня, от бряг до бряг, от свят до свят,
се нося: прах бил вчера, Хайям — пък днес, а утре — пух.

24

Не се привързвай! Нека никой да не познае твоя кръг,
по-настрана, сега е време да бъдеш хладен като сняг.
Открий очите си и взри се в най-близкия за теб човек -
и ще се ужасиш, намерил най-непознатия си враг.

25

В света — пристанище случайно, развяло моя флаг сребрист —
се вглеждах дълго и те търсех под свода опнат като лист,
и що? Лице аз не намерих, по-слънчево от твоя лик,
и тяло на жена, по-стройна от твойто тяло-кипарис.

26

Върти ни тоя свят на смени, гнети ни в кръг ожесточен,
до невъзможност пълен с мъки, от светли радости лишен.

Блажен е гостът, бил за кратко сред него и поел на път,
а недошлият на земята е още много по-блажен.

27

Горчив или пък сладък — кратък за нас остава тоя свят.
Умреш ли — няма капка смисъл, че бил си в Балх или в Багдад.
Пий вино, че след теб и мен безкрайно сърпа на луната
ще мре и пак ще се възражда по своя вечен кръговрат.

28

Е, стига, не мисли иапрасно, че нито миг не си щастлив.
И нужно ли е все да тичаш сред радостите мълчалив!
Налей ми чашата! По-скоро, винопродавецо, не знам
ей този въздух, дето вдъхвам, дали ще го издъхна жив.

29

Откак Венера мълчаливо в нощта земята озарява,
кой знае по-изящен блясък от непостигнатата слава
на виното! Сега ви питам: какво винарят ще си купи
по-драгоценно от рубина, дето във чашите продава?

30

За виното съм туй, което върбата е за ручей чист —
и дълго пие моя корен от скъпия поток златист.
Тъй бог е наредил. Навярно той нещо имал е пред вид,
и спрял да пия — ще узнае какъв съм глупав атеист.

31

В развалините на двореца, потънал целия сред прах,
случайно вчера черен гарван със череп в ноктите видях.
Стоеше той необяснимо. И грачеше: «Тръбите где са?
Тръбите отсега нататък за славата на моя шах!»

32

Светът, от край до край изпитан, дъска шахматна е за мен.
А ний сме пешки по квадрата, намерили ту нощ, ту ден.
Повдигат ни, притискат, блъскат — и паднем ли във някой бой,
спокойно в тъмната кутия ни слагат, с поглед примирен.

33

Играчът топката търкаля върху зелената трева.
По неговата воля само тя се премята презглава.
И никой не ни пита: Колко? Защо? Къде? И докога?
Едничка истината знае безоблачната синева.

34

С магарето бъди магаре, недей оголва своя лик!
Попитай ли го, то ще каже: «Кой — аз ли, да, аз съм велик!»
Но щом на някое магаре му липсват клепнали уши,
то за магаретата умни ще бъде явен еретик.

35

И нека сто години да горя сред грях,
не ме е страх от ада, мъките презрях;
но по ме плаши мене хорът на глупците.
От смърт е по-ужасен разговора с тях.

36

Без страх — на времето сред шумния порой,
ще засияе някой ден над мъките покой.
Мигът, на всички даден, изживей до дъно,
за миналото не плачи, от бъдещето се не бой.

37

Несъвместими и съвместни гърдите ни разкъсват рани:
край нас отляво — теменужки, от дясната страна — корани.
И ето, тъй живеем ние, разхвърляни върху земята:
полубезбожници случайни, случайни полумюсюлмани.

38

Небе, измъчен съм до болка от твоя кръговрат весден,
към теб без отзвук се издига скръбта на моя стон смутен.
Остава господ милосърден, само към воя на глупците:
та вече нито аз съм... мъдър, нито пък в нещо просветен.

39

Животът сътворил, след него ти си измисли и смъртта,
виси над твоите създания на неотменност участва,

слепил си глината ти лошо, но кой е за това виновен,
а щом е хубаво, защо ли ги връщаш счупени в пръстта?

40

Непогрешим и непокварен не можеш да намериш ти —
не съществува, забранен е, път безпогрешен не блести
пред нас и ти със ярост си отмъщаваш за това,
макар че между нас и тебе не виждам разлика почти.

41

Луната като с нож разряза воала здрачен на нощта.
Пий! Няма час по благодатен за твоя ритъм на кръвта.
Бъди безгрижен и усмихнат, защото милион години
над гроба ни изстинал нощем ще свети мълчаливо тя.

42

На мъдростта палатка денем и много нощи шил безброй,
Хайям изпепелен намери в пещта на мъките покой.
На дните нишката се скъса и неусетно пепелта
надеждата, търговка стара, продаде даром, боже мой.

43

Ти истината търсиш? Тогава остави
жена, деца и близки, приятели, уви!
Разкъсай всичко, дето ще ти тежи из път,
без тежките окови по-леко се върви.

44

Щом розата разцъфне в пролетта,
налей ми вино, дай ми песента.
Какво ли значи ада или рая —
измислици са туй на глупостта.

45

Въртят се в полунощни орбити над мен студените звезди.
Мъдрец подир мъдрец унесено в безбройни нишки ги реди.
На мисълта хвани конца той точно ще те заведе,
където пак глави замислено стоят над някакви следи.

46

Веднъж и сводът натъжено прошепна тайно: «О, човек,
аз съм осъден от съдбата да бързам вечно в път пелек.
Да имах власт над гневната съдба, отдавна
това въртение безцелно бих прекратил навек!»

47

Знай, всякаква прашинка, спряла върху земята като птица,
е образ скъп, туптял горещо с дъха на цвят и на девица.
От милите коси със нежност свали прашинката, която
била е някога навярно от къдри прелестни частица.

48

Какво е мака? Малка капка, разхубавена от кръвта
на някой стар султан, намерил най-после слава сред пръстта
А над зюмбюла, през земята пробил неудържим и горд,
отново пламнала къдрица трепти смутепо в пролетта.

49

И помисли: какво и колко на този свят донесох аз?
Какво ще отнеса, когато настане моя сетен час?
О, пий! Смъртта към всички е справедлива — над пияни
и трезви — има все еднаква, неотменима тежка власт.

50

Добро и зло враждуват; светът е в съсипни.
За кой блести небето? Небето е встрани.
Проклетия и химни, и радости, и гняв
не падат пак от тези небесни висини.

51

Притворен робски дух се крие в светилищата; в Каабе.
Звънът камбанен е сигнала за кротост под това небе.
И черна робска скръб се носи сред послушание и срам
над кръстове и броеници и над черковното кубе.

52

Напълнил със зърна безсмъртни ловджийското си ласо, бог
го хвърли и безброен дивеч се спря сред възела жесток.

Той хора го кръсти, стоварил връз тях безкрайната вина
на злото, дето безочливо твори под свода синеок.

53

Небе! Защо към подлещите е щедра твоята ръка:
за тях — и мелници, и бани, чист извор в пролетна лъка;
а който е с душа пречиста, за него само хляб корав?
Небе такова — пфу — не струва дори и плюнката сега.

54

Кой казва, че бил бог неумолим!
Той е добър, а ние май грешим.
Ти в кръчмата умри сега от вино -
ще те приеме той невъзмутим.

55

Стои между звездите като клас
един потир за всекиго от нас.
И затова безропотно и тихо
го целуни, щом дойде твоят час.

56

За теб — познал света — урок аз знам:
сред простите бъди мъдрец голям!
С език, уши и поглед да останеш —
прави се пак на сляп, на глух и ням.

57

О, ако имахме весден по къшей хляб в сърцето,
над нашата глава покров и скромн кът, където
на никого не си владика, на никого не си ти роб -
тогава бихме ние с радост благодарили на небето.

58

Без тръпна мъка няма обич, без огън — плам неугасим.
Над мокри вършини се вие едничък само черен дим.
Разжарен огън любовта е, искрящ безсънно сред нощта,
а влюбеният вехне с рана, от лекари неизцерим.

59

О, мъка, мъка във сърцето, останало за миг без страст,
без пламенна любовна болка, без щастие, без весел час!
Ден без любов е като облак, разсеян в кръглото небе,
безплоден, замъглен и мрачен, неспуснал капка дъжд над нас.

60

За мен — цветята на смеха или със вино пълна кана!
Не искам друга вяра аз, ни песен на камбана.
Веднъж съдбата спрях с въпрос: «Каж ми своята мисъл!»
А тя отвърна в миг: «Душа, със радост увенчана.»

61

Един Телец между звездите се носи мълчалив и плах,
а друг на своя гръб поддържа земята, да не стане прах.
А между тези две телета — под облаци и под звезди —
безброй магарета смирени пасе замислено Аллах!

62

Тоя стар дворец отдавна до небето стигал чак.
Много царски устни помнел беломраморният праг.
Но сега в развалините кукувица долетя.
И закука: ку-ку- ку-ку... где е, где е, где е пак?

63

Затова, че не говоря, нямам никаква вина.
Аз съм длъжен да запазя своята истинска цена:
знам достатъчно и точно на гълпата същността,
та пред нея да разкрия цялата си светлина.

64

Пред глупци и пред невежи — нито смях и ни сълзи,
бисерът на твойта мисъл нека нищо не грози,
скъп на думите и често — със мълчание богат:
през мечтите влез, но тихо ключовете запази!

65

Спри пред моите заслуги, всичко точно пресметни;
но, за бога, греховете мимоходом пропусни —

вятърът им да раздуха огъня на ада чер,
за праха там на пророка — по-добре си отмини.

66

Миг на вино и на песни сит — ми е безкрайно драг,
звук на арфа, над тъгата свит — ми е е безкрайно драг,
лицемер, непил до дъно от червената утеха,
някъде зад планините скрит — ми е безкрайно драг.

67

И отляво, и отдясно ми шептят: не пий, Хайям!
Сокът лозов е отрова, виното е враг голям.
Виното е враг... Тогава на лозата пий кръвта,
вража кръв да пием учи тъй самият наш Ислям.

68

Влизам в тъмната джамия. Полунощ, е. Нито звук.
Не от жажда, не от чудо, не с молба пристигнах тук...
Някога килим от нея като богомолец свих,
ала извехтя килима — и ми трябва вече друг.

69

И предразсъдъци. И догми. А нашият живот е прост:
защо ли искат да поставят земята върху мъртва ос!
Творци на вкаменени норми... Ти пий до дъно, а на тях,
там, за безплодните им мисли, дай сухия и кисел грозд.

70

И ето чашата! Едва ли съм срещал нейде съд по-драг.
По кръглите й устни мами неотразим съдбовен знак
Но хвърлена върху земята в миг от небесния грънчар,
създал я някога — горката, ще се превърне в глина пак.

71

Не се заричай да не пиеш карминения гроздов сок.
С това ще се смириш ненужно, че жребият ти е жесток.
Ридаят славеи далече, разцъфват розите в нощта...
Дали сега е най-уместно да се кълнем в самия бог?

72

Отлитат час след час, след пролет — пролетта.
Не се разделяй ти за миг със песента
и виното! Нали по-висше благо няма —
докрай раздухай сам на огъня жарта.

73

О, боже, ти си милосърден и милостта ти е отрада,
ала защо ли ти накара край рая дявола да страда?
Великодушен си към мен, покорния. Но е излишно.
Такъв ще си, когато имаш към непокорния пощада.

74

На битието колелото върти изкусният грънчар,
дълбоко съхранил за всички неповторимия си дар:
щом в своите ръце усети калта на бъдешата чаша —
запалва в нея на сърцето неугасимия пожар.

75

Дошли сме — откъде? И накъде вървим?
Чий разум ни държи? — За нас недостижим.
Безброй души кристални под обръча на свода
изгарят в пепел, в прах, а где се вие дим?

76

Отиде си денят като ветрец ухаен
от нашия живот, премина в друг — безкраен.
Но докато съм жив, не ще се разтревожа
за миналия ден, за утрешния — таен.

77

Омръзнаха ми хитреците, непоносимо ми тежи!
О, виночерпецо, наливай! И ако можеш — заложи
пред чекмеджето на кръчмаря молитвения ми килим;
не само на слова аз мразя дълбоко — святите лъжи.

78

Благоговейно и смирено прелистват по света корана,
но как се той чете? Случайно и не със радост замечтана.

А теб, мой стих, узрял лукаво по устните на тази чаша —
през вечерите препрочитат, четат през дните — сутрин рано.

79

Пий! Мъката на твоя ден навред е вездесъща.
Върти се шеметен светът по орбита могъща.
Все някога прахът ни свят ще се превърне в тухли
и някой сиромах от тях ще си направи къща.

80

От виното да се откажа, боже мой,
та туй е все едно да се предам без бой.
Как мога да се кланям на исляма —
щом най-прекрасното ми забранява той?

81

С приятели се радвай, докато си млад;
изпий, изпий до дъно чашата си, брат!
Ако земята е била с вода залята,
защо да не потънем в този винен свят?

82

Мой винен съд, аз знам — и теб е гряла нощем любовта.
И теб, както и мен, е мамел на къдри вечерни цвета.
А тази дръжка като гривна, до гърлото стаила дъх,
е твоята ръка, обвита на милата върху гърдта.

83

Грънчарю, ти ме удивляваш с това, че имаш дух
да месиш глината жестоко, към мъките й глух —
нали ей тази кал трептяща — плът ненаситна е била.
догдето жизнения огън не я е смлял на прах и пух.

84

Уви, не е безкрайно дълго на дните бялото платно,
да преживееш без любима и вино — грях е страшен, но
защо ли за света да мислим дали е стар, или е млад:
щом трябва да умрем — не е ли за всички всичко все едно.

85

Живей — в ръцете си с цветя и чаша вдъхновена:
пий в любовта и забрави за цялата вселена,
додето вихърът свиреп не те за миг прекърши,
като листенцата на гюл, за ден наметка тленна.

86

С въпроси пълен е светът — но кой ще отговори?
През младостта не се мъчи със фауни и флори.
Тук с виното си сътвори сам рая, че в небето —
я спреш пред него, я не спреш — но кой ще ти отвори!

87

О, ако можеше да взема... с мен моя стих неназован,
една със вино пълна кана и хляб — във топлата си длан,
така бих поживял със тебе, далеч в пустинните земи,
че може би ще ни завиди дори най-ситият султан.

88

Любима, тъй те е изваял небесноръкият грънчар,
че ако я сравня със тебе, луната няма капка чар.
И нека други да се кичат за своя мимолетен празник,
със себе си да украсяваш, ти притежаваш чуден дар.

89

Любимата — любов и мъка, от страстите прекършен дъб!
сама въввлечена сред тези сърдечни пламъци и скръб.
Уви, дали да се надявам на близък смях и изцеление,
когато боледува тежко моя единствен лекар скъп.

90

Без виночерпец и без вино денят двояк е пуст.
Без твоите звънливи флейти мигът, Ирак, е пуст;
и тъй година след година, разбирам тъжно-мълчалив,
че всеки дух несгрят с усмивка и поглед драг - е пуст.

91

Към празнословието свято не се стреми от суета,
целувай и не отминавай уханието на плътта.

Додето твоята кръв гореща не е пролята от съдбата —
наливай в чашата си тихо на гроздовия сок кръвта.

92

Помилуй, господи, сърцето изпепелено в любовта,
и този огън неугаснал в развалините на гърдата,
и моите нозе, които към кръчмата ме носят пак,
и моите ръце, що търсят на чашата ми сладостта.

93

Приятели, ей тази чаша е извор на течащ рубин,
а силата му е сърдечен и неотменен властелин.
И виното искри в кристала на радостта като сълзи,
пролени някога от мъка, сред спомена на мрака син.

94

Да се поддаваш на тъгата си — е грях. Не влизай в тази пустош,
додето не прелистиш книгата на всички погледи и устни.
Живей сред радостта и влюбено наливай пламналата чаша:
преди мига да хванеш здравата — мисли го вече за изпуснат.

95

За влюбените, пълен с рози, блести светът полуокръжен
и лее в пролетното утро — де цветове, де мирис ръжен.
Сега е чуден ден. Наливай! Да пием пак. А твоите думи
за идващия студ не казвай: ще ме направят страшно тъжен.

96

Попитах мойта чаша, във нея впил уста:
«Какво ще стане с мене, щом спре при мен смъртта?»
И устни в устни впили, така ми отговори:
«Пий! Няма да се върнеш отново на света!»

97

Не ще попаднем ний отново в тоя свят,
навек не ще ни радва ни чаша, нито брат.
Старай се да живееш в мига летящ така, че
да не изпиташ мъка, обърнал се назад.

98

Дори китайската принцеса стои пред теб на колене;
ти си по-нежна от жасмина, по-хубава не знам: поне
да не погледна вчерта с трепет на Вавилон горкия шах,
че грабна, сякаш за минута, и цар, и пешки, и коне.

99

Защо ли трябва да се плаша? Когато дойде моят час,
смъртта в лицето ще погледна само за миг, а после — мраз.
И струва ли си да се жали, че някакъв си куп месо
и кръв, и кости — са отплували на дните с краткия талаз.

100

Закон: да се не пие вино, ако се пие — ред най-строг:
кога, с кого и колко чаши, богат ли си или убог.
Щом съществуват всички тези закономъдри уговорки,
да прием — просто значи мъдрост, а не, че си роден с порок.

101

С жени красиви само можеш да кажеш, че живееш в рай,
и чаша пурпурна когато пред устните ти засияй.
Жени и вино! Мигар трябва, ако поне си с малко ум,
от тях да бягаш и да чакаш единствения земен край?

102

Не говорете: «След смъртта си ще видиш най-голям разкош,
жени и вино, мед ухаен и извор, бликащ ден и нощ.»
Прекрасно! Но сега налейте глиноизваяната чаша,
че е по-скъп от всеки кредит дори последния ми грош.

103

В часа, когато теменужна край теб земята разцъфти
и вятър утринен внезапно сред пролетния кът влети,
блажен е този, който пие от виното на любовта
и после чашата разбие до нежнодишащи гърди.

104

Пиянски глас в съня си чух да пее:
«Безпътни влюбени, станете, слънце грее!

По-скоро напълнете мойта чаша,
че чашата на дните ще прелее.»

105

Ах, колко пъти, ставайки от сън,
край виното минавах като звън,
но, господи, сега не давам клетва,
когато пролетта цъфти навън.

106

«По-малко вино пий — дочувам глас греховен, -
затуй, че пиеш ти, какво съм аз виновен?»
Виновно е лицето на моята любима:
без вино как да спра пред взора ѝ чаровен!

107

Как радва любовта, по-хубав лик не знам,
и колко бих шептял, но сякаш че съм ням!
О, боже, що сторих? От жажда аз се мъча,
а покрай мен тече сребрист поток голям.

108

И докога ще бъдем на дните сред пелина?
Кой господ ни отрежда миг... или година?
Момче, тогава бързо наливай мойта чаша,
додето не си станал в грънчарницата глина!

109

Наливай ти, макар че изглеждаш уморен, но
в една-едничка чаша лежи светът блажено.
Наливай, братко, бързо! Измислица е всичко,
и твоят дял, и моето сърце опечалено.

110

Пий, нищо, че и тебе ще сложат в гроба тесен.
Без близък ще е дълъг сънят ти поднебесен.
Две думи само искам сега да ти пошепна:
«Цъфтялото напролет не цъфва пак наесен.»

111

Бъди Джемхур! И бог! Най-силният човек!
И Аристотел ти бъди на своя век!
Все по-редовно пий! Един е краят — гроба, —
където сам Бахрам затрупан спи навек.

112

И всички, дето бяха спрели тук,
на господ и на мъките напук —
до чашите допряха жадни устни
и някъде потънаха без звук.

113

Сърнета тичат и лъвица дреме там,
където нощем е гулял с жени Бахрам —
велик ловец, в степта убивал зверовете,
той мирно спи сега, от смърт настигнат сам.

114

Човече, ти позна света, но тоя свят зелен е нищо.
Това, което знаеш ти или дочу смутен, е нищо.
И равносметката — живял цял век сред родната си къща
или пък цялата земя видял блажен, е нищо.

115

Дори да преживееш три века на света,
все пак настъпва ден — да легнеш във пръстта.
Бъди ти падишах или пък сиромах —
цената е еднаква: не знае сан смъртта.

116

От този миг, когато беше конят небесен оседлан,
а горе пламнаха звездите над синята среднощна длан —
бе всичко, всичко предрешено в съдилището там предвечно
и няма за какво да бъдем виновни в своя миг желан.

117

Не знаем ний до днес защита от смъртта:
към беден и богат е безразлична тя.

Да имаш радост ти, пий радостта в живота,
останалото, брат, е просто суета.

118

Ти пиешите не кори! Такъв е пая,
от господ предрешен за нас в кервансарая.
Злорадо хич не се хвали «не пия капка» —
къде по-глупави неща за тебе зная.

119

Искри препълнената кана със виното, за мен отрада;
не се нуждае тя от книги свещени, за да е с наслада:
от виното съм цял просмукан, а сух остава лицемера,
но не за мене, а за него е страшен пламъка на ада.

120

Аз не познах покой в най-радостния кът.
От стонове и скръб слабее мойта гръд.
Защо дойдох в света — без мене ли, със мен ли
все тъй се движи той по своя таен път.

121

За своето пиянство няма да съм съден:
тъй господ е решил за моя свят оскъден.
Ако ли спра да пия, навярно много мъка
ще види той от мене — и трезв, и безразсъден.

122

Продума шейха на безпътната: «И през нощта,
и през деня си ти отдадена на любовта!»
На туй: «Да, прав си ти, но ти такъв ли си,
какъвто си пред хората?» — отвърна тя.

123

Аз пия, но ни ден не съм във тежест ваша;
жадувам — за какво? За винената чаша!
Да, ще почитам виното до своята смърт,
за жалките си дни да мисли богаташа.

124

От пролетния дъжд не стана по-студено;
градината изгря и славеят смутено
зашепна доверчиво на розата безцветна:
«Красавице, докрай пий виното червено!»

125

За това, че пием денонощно и звъни щастливият ни глас,
за това, че с най-голяма почит вземаме ний чашата-елмаз,
ти не ни кори, хитрец притворен: виното е нашата любов
и две устни като два рубина падат неусетно върху нас.

126

Ти си тъжен? От хашиша запали, ще бъде в ред;
каната изпий додъно - миг ти пяма да си клет.
Но, уви, суфи ти стана! Нито вино, ни хашиш.
Погризи чакъл тогава — ето ти от мен съвет.

127

Уви, от мъдреци аз не познах облага
и само пред глупци съдбата радост слага.
По-ласкава да е към мен, сипи догоре
на гроздовия сок живителната влага!

128

Превъртат ни годините на шиш:
повеселиш се миг и трябва да вървиш
към края, затова, приятелю, ни дума —
дай виното, и пак в очите й се виж!

129

Опиянен и млад, пред поглед мил, възвишен,
под ласки на ръце върви по път всевишен!
Със кана подир кана, велик или пък нищ,
пожара си гаси, дори шейсетгодишен.

130

Молитва ли? Избрах си друга страст,
потънал съм в безпътната й власт.

И като глинен съд протегнал шия,
сам шията на каната прегръщам аз.

131

Пари, високи служби... грижи, боже мой,
не знае смях и радост хорският безброй.
А кой би предположил колко злоба крие
към този, който няма нито камък свой!

132

Ах, умните доят овена — не знам измислица по-лоша,
а скудоумните живеят сред блясъците на разкоша,
сред блясъците... тези, дето са празни като мойта чаша —
и тъй, поне за малко мъдрост, не дават даже два-три гроша.

133

О, син на четири стихии, необясним и плах,
пристигай като кръв, изчезвай като прах!
Ти си човек и звяр, бял ангел и зъл дух;
май всичко във тесто, замесено със страх.

134

С молитва, с пост си мислех горд, че може
към теб да се намери пътя, боже.
Но някакъв бедняк, решил да се пречисти,
потегли с чаша към светото ложе.

135

Макар че бог да прием забрани,
не се минава ден без вино и жени;
излей върху пръстта една червена капка,
а чашата след туй горещо целуни!

136

И нека съм за теб пияница най-черен,
аз зная, че не съм съвсем закономерен —
ах, истина, лъжа — каква е тук цената,
щом всеки ден и нощ на себе си съм верен.

137

Ще се опия тъй, че мойта пръст
на вино ще дъхти околоръст.
И ако някой правоверен мине,
ще види закъснялата ми мъст.

138

Предайте на Хайям привет от мен
и тъй кажете, ако е смутен:
«Не съм отричал виното, та кой ли
умник ще се преструва на овен!»

139

За вечност и за тлен дочувам шепот в хор,
един се е родил, а друг е вече тор.
Но кой със виното ще се сравни случайно
пред неговия цвят затихва всеки спор.

140

Аз знам, че в тоя свят добро и зло,
и чудното грънчарско колело
в забрава ще потънат... Но тогава
що значат скръб, и радост, и тегло?

141

Не се страхувай миг, Хайям, че ще заслужиш лоша слава,
че само пъкления ад за твоето сърце остава.
Тоз, който не е съгрешил, едва ли ще дочака прошка!
На грешниците само, знай, понякога им се прощава.

142

Ние прием не затуй, че често под свода звездосин тъжим,
дори на нощите елея за нас остана като дим.
Ний само искаме за малко от кожата си да излезем
и затова към механата с такава жажда се стремим.

143

Към мен се втурна ти, понесен с урагана, боже,
и виното разля, събори мойта кана, боже!

Аз пия ден и нощ, а ти твориш безчинства!
Срази ме с гръм, ако не си с душа пияна, боже!

144

Стани! Разсъмна утрото навън, Саки!
Наливай пурпурния сок без сън, Саки!
Додето черепа ми не е станал чаша,
да пее мойта чаша като звън, Саки!

145

Мета с мустаците си механата — безбожен еретик,
единствено на себе си душата остава май длъжник.
Светът да рухне, във съня си опиянен ще промърморя:
«Търкулнало се е по небесата зърно ечемик...»

146

Светът, във който ти живееш, е само някакъв мираж:
та струва ли си да очакваш на дните сивия пейзаж!
Свикни със болката, не викай срещу съдбата и смъртта:
кой може кръста да изтрие? — тук всеки идва по веднъж!

147

Не се страхувай, искай още, търси безсмъртната магия
на виното, на веселбата, на ласкавата гръд и тия
очи бездънни... Аз забравих неизлечимата си болка,
която много пъти в мене се впиваше - защото пия.

148

О, сърце, и твойта участ е с години да не спиш
и на земните си мъки чашата да пресушиш.
Ти защо, душа, намери в мойто тяло небосклон,
та нали от него трябва някога да отлетиш?

149

Знаеш ли ти колко тъжен, колко жалък е човек,
колко бързо отшумява неговият път нелек?
Сътворен от черна глина, от страдания и само
две-три крачки пропътувал, става глина пак навек.

150

Бъди между скалите огън свят,
вълните на смъртта ще те превърнат в ад.
Не е ли прах света? Не млъквай, моя песен!
Не е ли дим плътта? Налей ми радост, брат!

151

За мене чашата е винаги желана
и нежна флейта — над душевна рана.
Щом падна във ръцете на гърнчаря като глина —
да е за вино само изваяната кана!

152

Уви, не са далеч последните врати,
часът предсмъртен като фенер блести.
Не се бави, по-бързо от виното наливай,
че може утре с него да ме прелееш ти.

153

По-малко се мъчи за злата участ наша,
от сутрин до среднощ прекарай с пълна чаша,
седни на лозето до дъщерята... — тя
с червените си устни не е за богаташа.

154

Кажи, димът на огненото лято — де е?
И лихвата на скъпото ни злато — де е?
Присмиват ми се, че живях сред кръчма —
но де е тя, и бъчвата със вино — де е?

155

И сякаш през завеса отдалеч
със «ти» и «аз» долита кратка реч.
Но пада леко тънката завеса:
и «ти» и «аз» не се дочува веч.

156

Богатството, нали, съвсем не значи ум,
но бедността боли, като живот без друм.

Виж, теменужката трепти, а пухкавата роза
се смее, пълна с радост, злато, пчелен шум.

157

Познавам този вид магарета сановни:
крещят, реват, навред е празното им слово!
Сами без име — търсят опора в имената,
а да пълзят пред теб, са винаги готови.

158

За да живееш мъдро — закони има много,
но само два от тях зачитай ти най-строго:
ти по-добре гладувай, но глупости не яж,
и по-добре самин, но не с глупак, ей богу.

159

Ще те науча аз да си на всички с нрава,
усмихвай се навред, бъди с душа лукава:
евреи, мюсюлмани, безбожници хвали —
и ще спечелнш ти най-хубавата слава.

160

Да бях творецът аз на туй небе жестоко,
за миг го бих разбил и вдигнал по-високо
лазура на небе такава, под което
човекът би живял не тъжно и безоко.

161

За щастие — до дъно! Наливай с порив скъп!
Презри деня суетен! Живей без страх и скръб.
И тежките вериги на твоя глупав разум,
затворник временен, сними от своя гръб!

162

Без ропот приеми съдбата, било във дъжд или във пек,
от болката не се оплаквай — това е най-добрия лек.
И по-богат да станеш, трябва за всичко да благодариш,
изпитано от теб случайно в шума на този звезден ек.

163

Какво навред желая? — Смахът на веселбата!
А друга странна вяра за мен е непозната.
Веднъж попитах свода: «Кого обичаш ти?»
Отвърна той: «Сърцето, де пее радост свята!»

164

Не знам растения до днес със същност по-велика
от кипариса черносмол и лилията бледолика.
Той, надарен със сто ръце, не ги размахва гордо:
тя нито дума не шепти, макар — със сто езика.

165

Да, утрешният ден лежи в мъглите коси
и ни разкъсват пак съдбовните въпроси.
Вземи на всеки миг упойката! Кой знае
дали сълзите на скръбта за теб не носи!

166

О, никой не прие света като награда;
поне един дали си е дошел от ада на
глината... Но пак надеждите безплътни
са извора ни свят, едничката отрада.

167

Ти знаеш ли защо в предутринния час
петелът през сълзи ридае с тъжен глас?
В стъклото на зората той е съгледал вече,
че пак и тази нощ се е простила с нас.

168

Където и да си, край теб стои сурова
съдбата — за живот или за смърт готова;
макар че може тя да ти предложи мед,
не бързай да ядеш — примесен е с отрова.

169

Върти се колелото. И няма път по-лек.
И колко много рани забива в теб човек!

И колко много устни и пухкави къдрици
дълбоко под земята прибира Той навек.

170

Дойдох, но що ли взе за мен светът в замяна?
Ще се стопя? А той дали ще сети рана?
О, ако можеш ти да обясниш, защо,
от прах изваян сам, отново прах ще стана?

171

Под този небосвод — светът е скръб и мъка.
Ще се смили ли Той? — Щом легнем във сандъка!
О, неродени! Вие, да знаехте скръбта ни,
едва ли бихте спрели на раждането в лъка!

172

О, този кръговрат, без жалост и покой!
Неразрешени дни стоят пред нас безброй:
но някому в сърцето едва отворил рана,
и вече нова рана за него готви Той.

173

Да бях свободен аз до своито дъно чак
и власт да имах аз над този звезден мрак —
не щях да се родя ей тука, на земята,
та после сред прахта да се завръщам пак.

174

И бог, и аз — с едни желания несходни.
Ах, моите мечти не са богоугодни.
Макар да е добър, от грехове не може
да ме запази той — усилия безплодни!

175

По-сърдечно сипвай, орис, ти мой винораздавач!
Без лъжи, без скръб и завист някъде ще падна в здрач
Не разливай покрай мене, аз самия съм готов
да отлея част от моя, част от твоя горък плач.

176

Да би зависело от нас, едва ли бихме спрели тук.
А щом сме спрели, то кога ще отзвъним като капчук?
Навярно беше по-добре да не познавахме земята?
И да не стенеше от нас поне един-едничък звук.

177

Вина за туй, че ти не знаеш миг покой,
че мъките над теб се сипят като зной —
безпомощен и слаб — ти не търси във свода:
дори от теб е по-безсилен той.

178

И този свод е гръб предвечен на живота,
Джейхун — безброй сълзи пролени под хомота,
Ад-искри от главня на безизходна мъка,
Рай-радост — миг към нашата голгота!

179

Макар че тази страст е забранил корана,
макар че тя горчи в разцъфналата кана —
с любимата да съм! Не току-тъй се казва:
«Стреми се към това, което е в забрана.»

180

От рая ли съм аз, или съм целия от ада —
не мисли за това душата ми нерада.
Любимата е с мен и песенното вино,
а туй за теб е, знам — задгробната награда.

181

Тревата, погледни, разкъсала калта
край ручея звънлив — каква е красота!
По-леко стъпвай ти, че може да расте
на много хубавици от прахта.

182

Наливай вино, брат! Пулсира силна гръд;
минават ден и нощ, но близък е връхът

на щастието. Дай! Не е ли миг случаен
това, което ти наричаш земен път?

183

А вчера вечер, сякаш по неволя,
в грънчарницата стъпих в странна роля.
«Кой тук е купувачът? — викна глинен съд —
Кой — продавачът, кой — грънчарят, моля?»

184

Когато отзвъни последният ми час,
когато като стон замлъкне моят глас,
от мойта пепел да изваят чаша —
напълнена докрай, — ще оживея аз.

185

И все пак с тоя свят човек ще се прости,
а за какво тогаз скръбта да ни гнети!
Пий! Твоите дни, понесени към края,
не е ли по-добре да пропилееш ти?

186

Без вино и любов не мога... да преживея нито ден,
да знаеш колко ми е трудно, ако не съм опиянен!
Но близък е денят, когато аз няма да намеря сили
да вдигна чашата червена, сърдечно сложена пред мен.

187

Не трябва, не тъжи, не падай в остра злост ти!
На тоя свят не сме дошли на гости.
Дори луната, виж, е станала по-бледа
от тези гладни дни, от тези дълги пости.

188

Какво е твойта плът, Хайям? В степта опъната палатка,
където като шах духът е влязъл за почивка кратка.
Той утре ще потегли пак необясним и сам по пътя
и злият стар слуга - смъртта, ще срине твоя дом-загадка.

189

Изстива мойта кръв, със смях или със злоба,
към своя край върви на много устни роба!
Отишлият далеч — не знае път назад,
тъй както аз не знам къде ме чака гроба.

190

На този свят съм в плен — това за мен е ясно:
и всичко към пръстта ме тласка всекичасно.
Ни друг, ни този свят не съумях да видя —
а толкоз своя ум напържах, все напразно.

191

Зелен и слънчев рай, додето поглед стига:
довчерашният ад високо се издига.
На райската трева до теб от край до край
чети на устните разтворената книга.

192

Където розов цвят изгаря в светлина,
попили са в пръстта безбройни имена;
а всеки син листец на нежна темеиуга
в ония дни е бил луничка на жена.

193

Когато бях младеж, твърдях, че всички тайни
на дните съм разкрил. Ах, глупости безкрайни!
Сега разбирам аз, че нищо не разбирам,
че моя път бе пуст като среднощни чайни.

194

Унило върху нас се спуска есента
и литнаха на път узрелите листа.
Пий! Някога за туй един мъдрец е казал,
че само с вино можем да победим скръбта.

195

Съмнение-змия разкъсва мойта гръд,
но, мили мой, до мен бъди дори отвъд!

На дъното остана от вчерашното вино,
а колко дни напред остана моя път?

196

Чак до Сатурн успях да долетя,
отворих с мъка не една врата
и разгадах аз всичките загадки
освен една — защо съм на света!

197

Дойде часът. Сега склопи очи —
и нека твойта арфа зазвучи
над други чаши и над други устни,
от чийто мед се сам отдалечи.

198

На младини, под пламналия шатър,
аз знанията трупах като злато
и що накрая тъжен проумях?
Пристигнах като прах, отлитам като вятър.

199

Кълни в небитието моят глас,
в скръбта душата ми бе само с власт.
Днес вятър питам: «Де е по земята
прахът, във който се превърнах аз?»

200

Джамшидовата чаша по света
с години търсех сам... Преди смъртта
един мъдрец ми каза, че напразно
съм се трудил — в душата ми е тя.

201

Дойде и моят разярен порой;
загивам сред вълните, боже мой?
Вълшебна чаша бях, но тя се счупи;
бях факел аз, но в миг угасна той.

202

Приятели, когато с весел смях
приседнете край масата без страх,
спомнете си за мен и обърнете чаша
на мястото, където аз седях.

203

Но где сте вий? Къде са вашите дни?
Защо под свода вече не звъни
гласът на вашата любима песен:
жени и вино, вино и жени!

204

Дочетена е, свърши вече на дните книгата комай!
Смехът на виното угасна, тъй както гасне месец май.
О, птица-младост, за какво ли от нас отлитна толкоз бързо,
навела поглед към цветята, към мойто щастие... И — край.

205

За сбогом искам само чаша — от близки или от врази!
С рубина си тя ще обагри пролените от мен сълзи.
Щом аз умра, с червено вино измийте мъртвото ми тяло
и го сложете сред ковчега на ароматните лози.

206

И още: моята могила сравнете до земята чак —
на простата човешка скромност да бъде тя безсмъртен знак.
А във грънчарницата после от моя прах, замесен с вино,
за каната винопитейна измайсторете похлупак.

207

А ако някой пожелае на дните в хаоса голям
да ме прелее с чаша вино, да постои до гроба ням,
сред гробници и пантеони да ме не търси натъжено —
край прага на самата кръчма лежи безпамятен Хайям.